FIKIH KÖŞESİ YAZILARI

Engelliler

1. Ayağından özürlü olan kişi imamlık yapabilir mi?

Fıkıhta özürlü hali dendiği zaman abdest tutamama durumu akla gelir. Kişinin devamlı burnunun kanaması, idrar veya gaz kaçırması gibi. Böyle özürlü olan birisine iktida ederek namaz kılmak caiz olmaz. Çünkü imamın durumu cemaatin durumundan aşağı olmamalıdır.[1] Ancak Şafiilere göre, herhangi bir özrü olmayan kişiler, özür sahibi olan kimseye uyabilirler.[2] Fakat özürlü olan bu imamın durumunda olan cemaat böyle bir imama uyarak namaz kılabilir.

Özrü böyle olmayan ve fakat bedenen engeli olan bir imamın durumu faklıdır. Soruda tevcih edildiği gibi, ayaklarından özürlü olan ve namazlarını oturarak kıldıran bir imama uymak caiz mi konusu alimlerimiz arasında tartışılmıştır.

Bu görüşlerden birisi, oturarak namaz kılan bir imamın ardında mutlak manada namazın caiz olmayacağı görüşüdür. Bu görüşte olan alimler, ağırlıklı olarak Malikiler ve Muhammed b. Hasan'dır. Oturan bir imamın akasında namazın caiz olduğu ancak cemaatin oturmadan ayakta uyması gerekir görüşü, diğer bir görüştür ki, bu görüşün sahipleri ise, Hanefi ve Şafii mezhebine mensup olan imamlardır. Bir başka görüş ise şöyledir: İmam namaza oturarak başlamış ise cemaat de oturmak suretiyle imama uymak zorundadır. Ancak imam kıyamda başlamış da sonra özründen dolayı oturmak zorunda kalmış ise, cemaat imama uymaz ve ayakta olarak namaza devam eder. Bu görüşün sahibi ise İmam Ahmed b. Hanbel'dir.

Genel olarak oturarak namaz kıldıran bir imama ayakta namaz kılan bir cemaat uyabilir. Fakat böyle oturarak namaz kılan imamın rüku ve secdeyi normal olarak yapması gerekir. Rüku ve secdeyi ima ile kılan imama uymak caiz olmaz.[3]

2. Engelli birinin bakımıyla engelliye mahrem olan bir kimse ilgilenebilir mi?

Sorudan anladığımız kadarı ile engellinin bakımından maksat, bu durumda olan insanların bakımı yapılırken bilhassa avret mahalleri konusunda nasıl davranılacak ve durumu bu olan insanlara kim bakacak; yabancılar mı mahremi olan insanlar mı bu görevi üstlenecektir? konusudur.

Engelli olan insanların avretine dair hükümlerle engelsiz olan insanların avretlerinin hükmü engelli olan insanlar da büluğ çağına erdikten sonra müsavidir. Normal zamanlarda

---

[1] Merğinani, el-Hidaye, I, Shf. 57

[2] Şirbini, Mugni'l-Muhtaç, Beyrut, 1418/1997, I, 367

[3] Mevsilî, el-İhtiyar li-Ta'lili'l Muhtar, 1/60; Alemgiri, el-Fetâvâ'l Hindiyye, 1/85

tesettür kurallarına riayet edilecektir. Fakat tedavi veya temizlik ya da bakım gerekçesi ile avretlerinin açılmasında da bir sakınca yoktur. Şu kadar ki, gerekli olmadıkça çıplak el ile avretlerine temas edilmemelidir. Gereken yer kadar ve gereken zaman kadar avretleri açılmalıdır. Erkek engelliye erkek, bayan engelliye de bayan bakmalıdır. Eğer buna imkan yoksa aksi de caizdir. Yani erkeğe kadın, kadına da erkek bakabilir. Engeli olan kişi, bir erkekse öncelikle baba bu görevi ifa etmelidir. Babanın olmadığı ya da yapamayacağı durumlarda ise, anne devreye girebilir ve evladına bakabilir. Durumları bu olan insanlara mahremlerin bakması evladır. Mümkün mertebe insanlar kendi engellilerine kendileri sahip çıkmalıdırlar. Ancak çaresiz durumlarda, yani mahremlerin ve yakınların olmadığı durumlarda yabancılar da devreye girebilirler. Peygamber Efendimiz (as), engelli kimselere yapılacak her türlü iyilik ve yardımı sadaka olarak değerlendirerek şöyle buyurmaktadır: *"Âmâya rehberlik etmen, sağır ve dilsize anlayacakları bir şekilde anlatman, muhtaç bir kimseyi ihtiyacını tedarik etmesi için gerekli yere götürmen, derman arayan dertlinin imdadına koşman, koluna girip güçsüze yardım etmen, konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade edivermen, bütün bunlar sadaka çeşitlerindendir..."*[4]

3. Sonradan Müslüman olmak isteyen konuşma engelli birinin kelime-i şehadeti dille ikrar etmeksizin kalple tasdik etmesi yeterli midir?

İşitme ve konuşma engelli insanlar, hem itikat hem de ibadet yönüyle mükellef olan insanlardır. Yani diğer müslümanlar hangi mükellefiyetle sorumlu iseler onlar da onunla mükelleftirler. Dolayısıyla iman etmekle, namaz kılmakla, oruç tutmakla ve diğer ibadetlerle yükümlüdürler. İman dairesine giren bir insanın kelime-i şehadeti dili ile söylemesi, namazı kılarken, örneğin namazın farzlarından olan iftitah tekbiri ve kıraatin normalde telaffuz edilmesi gerekir. Ancak işitme ve konuşma engelli olan birisinin konuşma imkanı olmadığından inandığını kalben ikrar etmesi, namazda tekbir ve kıraati kalplerinden geçirmesi yeterli olur ve dillerini hareket ettirmeleri gerekmez. Çünkü *"Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başka yük yüklemez."*[5] âyetiyle beyan etmiştir ki, insan ancak gücünün yettiğini yapmakla mükelleftir.[6]

4. Görme engelli birinin yanında mahremiyete dikkat edilmesi gerekir mi?

Tesettür dinimizin en önemli farzlarından birisidir. Bir Müslüman olarak son derece dikkatli davranmak durumundayız. Dolayısıyla yıkanma, tuvalet ihtiyacı ve taharetlenme gibi ihtiyaçlar dışında, gizli bir yerde de bulunulsa, ister namaz içinde ister normal zamanda olsun

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/168-169
[5] Bakara suresi, 2:286
[6] el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 69; İbn-i Abidin, Reddu'l-Muhtar, II, 181

avret yerlerinin örtülmesi farzdır. Buna göre; bir kimsenin temiz elbisesi bulunduğu halde, kimsenin olmadığı yalnız başına bir odada dahi çıplak olarak kılınacak namaz sahih olmaz denilmiştir.[7] Kaldı ki görme engelli birisinin yanında tesettüre dikkat etmemek katiyetle doğru olmaz. Nitekim Ümmü Seleme (ra)'dan rivayet olunduğuna göre; o şöyle anlatmıştır: Peygamber Efendimiz (as)'ın huzurunda idik. Meymune ismindeki hanımı da orada idi. Bu esnada, ama olan İbni Ümmi Mektum (ra), Rasûlullah (sav)'in huzuruna geldi. Rasûlullah (sav) bana ve Meymune'ye *"İbni Ümmi Mektum geldi, karşısında hicabınızı koruyun"* buyurdu. "Ya Rasûlallah! O ama değil midir, hicaplı olmamızın ne anlamı vardır?" dediğimizde şöyle buyurdular: *"Sizde mi amasınız? Siz onu görmüyor musunuz?"*[8] Allah en iyisini bilir.

M. Hulusi Ünye

[7] İbn Âbidîn, Reddu'l-Muhtar, Mısır (t.y.), I, 375
[8] Bihar, c. 104, s. 37